

Айзък Азимов

Годишнина

Всичко беше готово за ритуала по случай годишнината.

Тази година беше ред на къщата на Мур и, разбира се, госпожа Мур и децата покорно бяха отишли на гости с преспиване в дома на майка ѝ.

Уорън Мур огледа стаята с крива усмивка. Отначало всичко се дължеше само на ентузиазма на Марк Брандън, но и самият Мур беше започнал да харесва честването на този скъп спомен. Това беше от годините, предполагаше той. Изминаха двадесет години. Той беше отпуснал коремче, косата му оредяваше, имаше двойна брадичка и, най-лошото, беше станал сантиментален.

Всички прозорци бяха затъмнени и пердетата бяха дръпнати. Само случайни петна по стените проблясваха, сякаш се честваше слабото осветление и ужасната изолация на онзи катастрофален ден преди много години.

На масата имаше космически дажби в торбички и на клечки и, разбира се, в центъра неотворена бутилка газирана зелена вода от Джабра, силната отвара, която само химическата дейност на марсианската гъба може да осигури.

Мур погледна часовника си. Брандън скоро щеше да е тук. Той никога не закъсняваше за тази среща. Единственото нещо, което го притесняваше, беше споменът за гласа на Брандън в слушалката: „Уорън, този път имам изненада за теб. Почакай и ще видиш. Почакай и ще видиш.“

Брандън, както винаги се струваше на Мур, беше остарял много малко. По-младият Брандън беше запазил слабата си фигура и енергията, с която посрещаше всичко в живота до четиридесетия си рожден ден. Той беше запазил способността си да бъде в щастливо вълнение, когато нещата вървяха на добре и в дълбоко отчаяние, когато вървяха на зле. Косата му беше започнала да побелява, но като се изключи това, когато Брандън се разхождаше напред-назад, говорейки забързано на висок глас за всевъзможни неща, на Мур не му бе необходимо дори да си затваря очите, за да види пред себе си изплашения младеж върху останките на разбитата Сребърна кралица.

Звънецът на вратата иззвъня и Мур натисна копчето за отваряне без да се обръща.

– Влизай, Марк.

Отговори му странен глас, мек и колеблив.

– Господин Мур?

Мур бързо се обърна. Брандън беше там, но стоеше по-назад, хилейки се развълнувано. Пред него стоеше друг човек, нисък, дебел,

доста оплешивял, мургав и от него някак си лъхаше на Космос.

Мур каза учудено:

– Майк Шии... Майк Шии!

Те се здрависаха, смеейки се.

– Свърза се с мен в работата – каза Брандън. – Спомнил си е, че бях в Атомни продукти...

– Минаха години – каза Мур. – Нека да си припомня, ти беше на Земята преди дванадесет години...

– Той никога не е бил с нас на годишнините – прекъсна го Брандън. – Какво ще кажеш? Сега се пенсионира. Зарязва Космоса и отива на някакво място, което е купил в Аризона. Дошъл да ни види преди да замине. Спрял в града само заради това – а аз бях сигурен, че е дошъл заради годишнината. „Каква годишнина?“ – попита той.

– Той каза, че всяка година си правите малко тържество по този случай – прибави Шии, усмихвайки се.

– Точно така – отговори ентузиазирано Брандън – и това ще бъде първият път, когато ще бъдем и тримата, една истинска годишнина. Това са двадесет години, Майк. Двадесет години, откакто Уорън се справи с това, което беше останало от разрушения кораб и ни заведе до Веста.

Шии се огледа.

– Космически провизии, а? И Джабра. О, разбира се, помня... двадесет години. Никога не съм се замислял за това и сега, изведнъж като се замислих, ми се струва, че е било вчера. Помните ли, когато най-накрая се върнахме на Земята?

– Дали помня! – каза Брандън. – Парадите, речите. Уорън беше единственият истински герой в случая и ние не спирахме да повтаряме това, а те не спираха да не ни обръщат никакво внимание. Помните ли?

– Е, добре – намеси се и Мур. – Ние бяхме първите трима човека, които някога са оцелявали след сблъсък в Космоса. Ние бяхме изключителни, а всичко изключително си заслужава да се отбелязва. Тези неща са задължителни.

– Хей – каза Шии, – някой от вас спомня ли си песните, които писаха? А онзи марш? „Можете да възпявате пътешествията в Космоса и досадната влудяваща скорост на...“

Брандън се присъедини с ясения си тенор и дори Мур се включи към хора, така че последните думи бяха изпяти достатъчно силно, за да разклатят пердетата. „На останките от Сребърната кра-ли-цаа“, изреваха те и завършиха смеейки се диво.

– Нека да отворим Джабрата за първата малка глътка. Тази една

бутилка ще трябва да ни стигне за цялата вечер – каза Брандън.

– Марк настоява за пълна автентичност. Изненадан съм, че не очаква от мен да изляза от прозореца и да се понеса около сградата – пошегува се Мур.

– О, ето това е добра идея.

– Помните ли последният тост, който вдигнахме? – Шии вдигна празната си чаша и произнесе:

– „Господа, давам ви годишният запас от добрата стара H2O, която имахме.“ Ех, бяхме деца. Аз бях на тридесет, а си мислех, че съм стар. А сега – гласът му изведнъж стана тъжен – сега ме пенсионираат.

– Пий! – каза Брандън. – Днес отново си на тридесет и ние си спомняме денят на Сребърната кралица, дори и никой друг да не си го спомня. Мръсна, непостоянна общественост.

Мур се изсмя.

– Какво очакваш? Национален празник всяка година с космически провизии и Джабра като ритуална храна и питие?

– Вижте, ние все още сме единствените хора, които някога са оцелявали в космически сблъсък, а сега ни погледнете. Ние тънем в забвение.

– Доста добро забвение. Дадоха ни едно добро начало, откъдето можехме да започнем и обществеността ни даде силен тласък нагоре по стълбата. Ние сме доста добре сега, Марк. И Майк Шии щеше да бъде, ако не беше пожелал да се върне в Космоса.

Шии се усмихна и сви рамене.

– Там бих искал да бъда. Аз също не съжалявам. Това, което имам, заедно със застрахователната полица, е прилична сума в брой, която ще ми позволи да се пенсионирам.

Брандън се намеси замислено.

– Развалините на кораба струваха доста скъпо на Транскосмическата застрахователна компания. Но все още нещо липсва. Ако кажеш днес на някого Сребърната кралица, единственият, за когото ще се сетят, е Куентин, ако изобщо някой се сети.

– Кой? – попита Шии.

– Куентин. Доктор Хорас Куентин. Той беше един от тези, които не оцеляха на кораба. Попитай някой: „Ами тримата мъже, които оцеляха?“ и той само ще се втрени в теб и ще каже „А?“.

– Хайде, Марк, приеми го – спокойно каза Мур. – Доктор Куентин беше един от най-известните световни учени, а ние тримата не сме никакви.

– Ние оцеляхме. Ние все още сме единствените хора, които някога са оцелявали.

– Е, и? Ето, Джон Хестер беше на кораба, и той беше известен учен. Не от класата на Куентин, но известен. Аз дори седях до него на последната вечеря, преди скалата да ни удари. И само защото Куентин е починал на същия кораб, смъртта на Хестер беше забравена. Никои вече не си спомня, че Хестер е починал на Сребърната кралица. Помнят само Куентин. Може и ние да сме забравени, но поне сме живи.

– Ето какво ще ти кажа – започна Брандън след кратко мълчание, по време на което, обосновката на Мур не бе успяла да постигне желаното въздействие, – ние отново сме изолирани. Преди двадесет години бяхме изолирани от Веста. Днес сме изолирани от забравата. И сега ето ни тук тримата, най-накрая отново заедно и това ни изтегли до Веста. Нека сега да разрешим този нов проблем.

– Да се измъкнем от забравата ли имат предвид? – попита Мур. – Отново да станем известни?

– Разбира се, защо не? Знаеш ли по-добър начин за отбелязване на двадесетата годишнина?

– Не, но бих искал да знам откъде възнамеряваш да започнеш. Не мисля, че хората изобщо си спомнят за Сребърната кралица, освен за Куентин, така че ще трябва да измислиш някакъв начин да им напомниш за разбития кораб.

Ши се раздвижи смутено и замислено изражение премина по правото му лице.

– Някои хора си спомнят за Сребърната кралица. Застрахователната компания например. И знаете ли, че това е интересно, сега като повдигнахте този въпрос. Аз бях на Веста преди около десет-единадесет години, и попитах дали останките от кораба, който бяхме свалили още са там, а те ми отговориха: „Разбира се, кой ще се занимава да ги превозва?“ Така че реших да му хвърля един поглед и отидох дотам с реактивна раница. Знаете, че при гравитацията на Веста един реактивен мотор е напълно достатъчен. Както и да е, не успях да видя останките, освен от доста голямо разстояние. Бяха заградени със силово поле.

Веждите на Брандън се повдигнаха.

– Нашата Сребърна кралица? По какви причини?

– Аз се върнах и ги попитах. Не ми отговориха и казаха, че не са знаели, че ще ходя там. Казаха още, че те сега принадлежат на застрахователната компания.

Мур кимна с глава.

– Разбира се, взеха кораба, когато се разплащаха. Подписах, че се отказвам от своите права, когато приех компенсационния чек. Сигурен съм, че и вие сте постъпили по същия начин.

– Но защо силово поле? – чудеше се Брандън. – Защо е тази тайнственост?

– Не знам.

– Останките не струват нищо дори като отпадъчен материал. Би излязло прекалено скъпо, за да се прекара.

– Точно така – каза Ши. – Смешно, нали. Те събираха парчетата от Космоса. Там имаше цяла купчина. Аз успях да я видя и изглеждаше, че е само от отломъци, нали знаете, изкривени парчета от корпуса на кораба. Аз ги попитах и за това и те казаха, че често се приземяват кораби и разтоварват още отломки и застрахователната компания определила постоянна цена за всяко донесено парче от Сребърната кралица, така че корабите в близост до Веста винаги се оглеждат за такива отломъци. След това, при последното си пътуване дотам, аз отново отидох да видя Сребърната кралица и купчината беше много по-голяма.

– Искаш да кажеш, че все още са търсили? – очите на Брандън блеснаха.

– Не знам. Може би бяха спряли. Но купчината беше по-голяма отколкото преди десет-единадесет години, така че през това време са продължавали да търсят.

Брандън се облегна на стола и кръстоса крака.

– Хм, това е доста странно. Разумна застрахователна компания харчи толкова пари за почитване на Космоса около Веста, опитвайки се да открие части от разбил се преди двадесет години кораб.

– Може би се опитват да докажат, че това е било саботаж – каза Мур.

– След двадесет години? Няма да си получат парите обратно дори и да го докажат. Не е това.

– Може да са престанали да търсят преди години.

Брандън се изправи, вече взел решение.

– Нека да попитаме. Има нещо много интересно тук и аз съм достатъчно джабрифиран и ентусиазиран, за да искам да разбера какво.

– Разбира се – каза Ши, – но кого ще попитаме?

– Ще попитаме Мултивак – отговори Брандън.

Очите на Ши се отвориха широко.

– Мултивак! Господин Мур, да не би да имате прекаран Мултивак тук?

– Да.

– Никога не съм го виждал, а винаги съм искал.

– Не е кой знае какво, Майк. Изглежда точно като пишеща машина. Не бъркай системата Мултивак със самия Мултивак. Не познавам никой, който да е виждал Мултивак.

Мур се усмихна при тази мисъл. Той се съмняваше, че някога през живота си ще се срещне с някой от многобройните експерти, които прекарват по-голямата част от работните си дни на скрито място във вътрешността на Земята, обслужвайки дългия един километър супер компютър, който съхраняваше всички факти, известни на човека, които ръководеха човешката икономика, насочваха научните изследвания, помагаша за вземане на политически решения, и имаше милиони вериги, предназначени да отговарят на индивидуални въпроси, които не нарушават принципите на поверителността.

Докато се изкачваха към втория етаж, Брандън каза:

– Мислех да инсталирам Мултивак-пулт за децата. Нали знаете, за домашни работи и други неща. Но не искам да им изглежда като красива и скъпа играчка. Как работи, Уорън?

– Първо ми показват въпросите – каза кратко Мур. – Ако не ги премина, значи Мултивак не ги е видял.

Мур набра координатите, които отваряха неговата част на планетарната система връзки и каза:

– Сега слушайте. Нека да се знае, че аз съм против това, и че го правя само защото е годишнина и защото съм достатъчно глупав, за да съм любопитен. Как трябва да построя въпроса?

– Просто попитай: „Все още ли се издирват части от останките на Сребърната кралица в близост до Веста от Транскосмическата застрахователна компания?“ Този въпрос изисква прост отговор – да или не – каза Брандън.

Мур сви рамене и започна да яде, докато Ши наблюдаваше със страхопочитание. Той попита:

– Как дава отговорите? Говори ли?

Мур леко се засмя.

– О, не. Не изкарвам чак толкова пари. Този модел просто печата отговора върху ивица хартия, която излиза през тази пролука.

Късо парче лента излезе точно оттам, откъдето каза той. Мур я взе и ѝ хвърли един поглед.

– Е, Мултивак каза да.

– Ха! – извика Брандън. – Казах ли ви! А сега попитай защо.

– Това е глупаво. Подобен въпрос очевидно е в нарушение на поверителността. Ще получиш само жълта лента с надпис „обосновете въпроса си“.

– Попитай и ще видим. Събирането на парчетата не е било държано в тайна. Може и причината за това да не е тайна.

Мур повдигна рамене и написа: „Защо Транскосмическата застрахователна компания провежда проект за издирване на части от Сребърната кралица?“

Жълтата лентичка се появи почти веднага: Посочете причините за изискването на тази информация.

– Добре – каза невъзмутимо Брандън. – Кажете, че ние сме тримата оцелели и имаме право да знаем. Давай. Кажете им го.

Мур написа това с не толкова емоционални изрази и пред тях се появи друга жълта лента: Причината не е задоволителна. Не може да бъде даден отговор.

– Не мисля, че имат право да пазят това в тайна – каза Брандън.

– Това се решава от Мултивак – обясни му Мур. – Той преценява дадената причина и ако реши, че принципите на поверителността не позволяват отговор, това е. Дори самото правителство не може да наруши тези принципи без съдебна заповед, а съдът се обявява срещу Мултивак един път на десет години. Така че какво ще правиш?

Брандън скочи на крака и започна да се разхожда бързо в стаята – нещо, което беше толкова характерно за него.

– Добре, тогава нека да разгадаем това за себе си. Това е нещо важно, за да си създават толкова проблеми. Съгласихме се, че не се опитват да открият доказателства за саботаж, не и след двадесет години. Но Транскосмическата компания трябва да търси нещо, нещо толкова ценно, че да си заслужава търсенето след толкова време. Какво може да бъде толкова ценно?

– Марк, ти си фантазьор – каза Мур.

Брандън очевидно не го беше чул.

– Могат да бъдат скъпоценности или пари, или ценни книжа. Но те просто не биха им възвърнали това, което вече са похарчили за издирванията. Не дори и ако Сребърната кралица беше от чисто злато. Какво може да бъде по-ценно?

– Не можеш да съдиш по паричната стойност, Марк – каза Мур. – Едно писмо може да струва един цент като хартия, но все пак да има стойност сто милиона долара за някоя корпорация, в зависимост от това какво е написано в него.

Брандън закима енергично с глава.

– Добре. Документи. Ценни книжа. Кой би било най-вероятно да носи със себе си книжа, струващи милиарди, на това пътуване?

– Кой може изобщо да каже това?

– Ами доктор Хорас Куентин? Какво ще кажеш за това, Уоръп? Той е този, който хората помнят, защото е бил толкова известен учен. Ами книгата, които може да са били у него? Може би подробности за ново откритие? По дяволите, само ако го бях видял на това пътуване, той можеше да ми каже нещо, нали знаете, в случаен разговор. Ти виждал ли си го някога, Уоръп?

– Не, доколкото си спомням. Не съм говорил с него. Дори и случаен разговор не сме имали. Разбира се, може по някое време да съм минал покрай него без да съм го забелязал.

– Едва ли – каза замислено Ши. – Мисля, че си спомням нещо. Имаше един пътник, който никога не напускаше кабината си. Стюардът говореше за него. Той дори не искал да излезе, за да се нахрани.

– И това е бил Куентин? – попита Брандън и спря за момент да се разхожда, наблюдавайки Ши нетърпеливо...

– Може и той да е бил, господин Брандън. Може и той да е бил. Не знам някой да е казал, че това е той. Не си спомням. Но трябва да е бил голяма клечка, защото на космически кораб не се разнася храна по кабините, освен ако не става дума за някоя важна клечка.

– А Куентин беше важна клечка на това пътуване – каза със задоволство Брандън. – Значи е имал нещо в своята кабина. Нещо много важно. Нещо, което е криел.

– А може просто да е хванал космическа болест – каза Мур, – освен...

Той се намръщи и замълча.

– Продължавай – подкани го нетърпеливо Брандън. – И ти ли си спомни нещо?

– Може би. Нали ви казах, че седях до доктор Хестер на последната вечеря. Той говореше нещо, че се надява да се срещне с доктор Куентин по време на пътуването, но досега не е имал този късмет.

– Естествено – извика Брандън, – защото Куентин не е излизал от своята кабина.

– Той не каза това. Ние говорихме малко и за Куентин. И какво каза той? – Мур сложи ръце на слепоочието си, като че ли се опита да изстиска спомените отпреди двадесет години. – Разбира се, не мога да ви предам точно думите му, но беше нещо, че Куентин се държал много

театрално или че бил роб на драмата, или нещо такова, а те отиваха на някаква научна конференция на Ганимед, а Куентин дори не бил обявил темата на своя доклад.

– Всичко съвпада – Брандън отново започна да се разхожда забързано. – Той е направил ново голямо откритие, което е пазел в абсолютна тайна, защото е щял да го оповести на конференцията в Ганимед и да постигне максимален ефект. Той не е излизал от своята кабина, защото вероятно си е мислел, че Хестер ще го разпитва, и се обзалагам, че той точно това щеше да направи. Но тогава скалата удари кораба и Куентин беше убит. Транскосмическата застрахователна компания започна да разследва, чула слухове за това ново откритие и решила, че ако го открие, ще може да покрие загубите си и дори да спечели отгоре. Така че си осигурява собствеността върху кораба, и започват да търсят книгата на Куентин сред отломъците.

Мур се усмихна, особено впечатлен от приятеля си.

– Марк, това е чудесна история. Това събиране си заслужава, дори само за да те погледа човек, как от нищо правиш нещо.

– О, така ли? От нищо нещо? Нека отново да попитаме Мултивак. Аз ще платя сметката за него този месец.

– Всичко е наред. Заповядай. Ако нямате нищо против, ще отида да донеса бутилката с Джабра. Искам още една малка глътка, за да те догоня.

– Аз също – каза Ши.

Брандън зае своето място пред клавиатурата. Пръстите му трепереха от нетърпение, докато пишеше: „Какви бяха последните изследвания на доктор Хорас Куентин?“

Мур се беше върнал с бутилката и чашите, когато отговорът се появи, този път на бяла хартия. Отговорът беше дълъг и по-голямата част се състоеше от справки за научни изследвания в списания от преди двадесет години. Мур го прочете.

– Не съм физик, но ми се струва, че той е проявявал интерес към оптиката.

Брандън нетърпеливо поклати глава.

– Но всичко това е публикувано. Трябва ни нещо, което все още не е бил публикувал.

– Няма да успеем да открием нищо за това.

– Застрахователната компания е открила.

– Така е само според твоята теория.

Брандън потриваше брадичката си с несигурна ръка.

– Нека да зададем на Мултивак още един въпрос.

Той отново седна и написа: „Дай ми имената и телефонния номер на живите колеги на доктор Хорас Куентин от тези, с които е работил в университетския факултет.“

– Откъде знаеш, че е работел в университетски факултет? – понита Мур.

– Ако не е, Мултивак ще ни каже.

Листчето се подаде. То съдържаше само едно име.

– Да не би да възнамеряваш да се обадиш на човека? – попита отново Мур.

– Точно това възнамерявам да направя – отговори му Брандън. – Отис Фитцсаймън, с детройтски телефонен номер. Уорън, може ли...

– Заповядай, Марк. Това още е част от играта.

Брандън набра номера на телефонния апарат на Фитцсаймън. Отговори женски глас. Брандън попита за доктор Фитцсаймън и имаше малка пауза.

След това слаб глас каза: „Здравейте.“ Той звучеше стар.

– Доктор Фитцсаймън – започна Марк, – аз представям Транскосмическата застрахователна компания по въпроса за доктор Хорас Куентин...

– За бога, Марк – прошепна Мур, но Брандън повдигна възпиращо ръката си.

Настъпи толкова дълга пауза, че беше напълно възможно връзката да се е разпаднала, когато изведнъж старият глас каза:

– Отново? След всичките тези години?

Брандън шракна с пръсти в жест на триумф. Но продължи спокойно, почти нагло:

– Все още се опитваме да разберем, докторе, дали си спомняте повече подробности за това, което доктор Куентин вероятно е носил със себе си на последното пътуване, което е имало връзка с неговото последно непубликувано откритие.

– Казах ви, че не знам – имате нотки на нетърпение в гласа. – Не искам повече да ме търсите по този въпрос. Не знам дали изобщо е имало нещо. Беше споменал за нещо, но той винаги подхвърляше някоя и друга от своите идеи.

– За каква идея става въпрос, господине?

– Казвам ви, че не знам. Той спомена едно име веднъж и аз ви го казах. Не мисля, че е нещо значително.

– Това име не присъства в нашите доклади, господине.

– А би трябвало. Ъ, как беше това име? Оптикон, точно така.

– С „П“?

– С „П“ или „Б“. Не ме интересува. Сега, моля, не искам отново да ме безпокоите за това. Дочуване – той все още мърмореше раздражено, когато линията прекъсна.

Брандън беше доволен.

– Марк, това беше най-глупавото нещо, което можеше да направиш – каза Мур. – Да ползваш фалшива самоличност по телефона е незаконно. Ако пожелае да ти създаде неприятности...

– Защо да иска такова нещо? Той вече е забравил за това обаждане. Не разбираш ли, Уорън? Транскосмическата компания го е разпитвала за това. Непрекъснато повтаряше, че ни е казал това и преди.

– Добре. Ти разбра само толкова. Какво още знаеш?

– Знаем – каза Брандън, – че тази идея на Куентин не е била само идея, а е съществувала и се е наричала оптикон.

– Фитсайтън не звучеше много убедително за това. Но дори и така да е, тъй като вече знаехме, че той е специалист в оптиката, име като оптикон не ни помага много.

– Транскосмическата застрахователна компания също търси оптикона или документите, свързани с него. Може би Куентин е държал подробностите в главата си, а е носил само модел на инструмента. Все пак Шии каза, че събират само метални предмети. Прав ли съм?

– Имаше много метални неща в купчината – съгласи се Шии.

– Биха оставили това в Космоса, ако търсеха документи. Така че това, което ни трябва, е инструмент, който да може да бъде наречен оптикон.

– Дори ако всичките ти теории бяха верни, Марк, и ние търсехме оптикон, търсенето вече е напълно безполезно – глухо каза Мур. – Съмнявам се, че повече от десет процента от отломъците са останали в орбитата на Веста. Скоростта, с която можеш да се откъснеш от орбитата на Веста е минимална. Просто имахме късмет с тласъка, посоката и скоростта, която вкараха нашата част от разбития кораб в нейната орбита. Всичко останало е изчезнало, разпръснало се е в цялата Слънчева система, във всяка възможна орбита около Слънцето.

– Но те все пак са събирали парчета – каза Брандън.

– Да, десетте процента, които са успели да се задържат. Това е всичко.

Брандън не се предаваше. Той каза замислено:

– Да, предполагам, че той е бил там, и те не са го намерили. Може

някой друг да ги е изпреварил?

Майк Ши се изсмя.

– Ние бяхме там, но със сигурност сме си тръгнали единствено с кожата на гърбовете си и повече не ни и трябваше. Кой друг?

– Точно така – съгласи се Мур – и ако някой друг го е прибрал, защо го пази в тайна?

– Може би не знае какво е.

– Тогава как ние ще... – Мур спря и се обърна към Ши. – Какво каза?

Ши го погледна с недоумение.

– Кой, аз ли?

– Току-що каза, че ние сме били там – Мур присви очи. Той разклади глава като че ли да я прочисти и прошепна:

– Велики галактики!

– Какво има? – попита напрегнато Брандън. – Какво става, Уорън?

– Не съм сигурен. Ти ме подлудяваш с твоите теории. Толкова ме подлудяваш, че започвам да ги приемам съвсем на сериозно. Знаете ли, ние наистина сме взели нещо със себе си от разбития кораб. Искам да кажа, освен дрехите си и личните вещи, които все още притежавахме. Или поне аз взех.

– Какво?

– Стана когато преминавах от външната страна на разбития кораб – невероятно, толкова ясно виждам всичко, все едно съм там – взех няколко предмета и ги пхнах в джоба на скафандъра си. Не знам защо. Не бях на себе си, наистина. Направих го без да мисля. И реших да си ги запазя. Като сувенири, предполагам. Донесох ги с мен на Земята.

– Къде са?

– Не знам. Знаеш, че не сме живели на едно място непрекъснато.

– Не си ги изхвърлил, нали?

– Не, но понякога, когато се местиш, някои неща се губят.

– Щом като не си ги изхвърлил, значи са някъде в тази къща.

– Ако не са се изгубили. Кълна се, не си спомням да съм ги виждал през последните петнадесет години.

– Какво представляват?

– Едното беше автоматична писалка, доколкото си спомням – каза Уорън Мур. – Истинска антика, от този вид, които използват пълнител с мастило. Това, което ме впечатли беше, че другото нещо беше малък далекоглед, не по-дълъг от петнадесет сантиметра. Разбирате ли какво искам да кажа? Далекотглед?

– Оптикон – извика Брандън. – Разбира се!

– Това е просто съвпадение – каза Мур, опитвайки се да запази равнодушие. – Просто любопитно съвпадение.

Но Брандън не се и опитваше да последва примера му.

– Съвпадение, глупости! Транскосмическата застрахователна компания не е могла да намери оптикона и няма да го намери в Космоса, защото той през цялото време е бил у теб.

– Ти си луд.

– Хайде, трябва да намерим това нещо още сега.

Мур погледна учудено.

– Е, ще потърся, ако това искаш, но се съмнявам, че ще го намеря. Добре, нека да започнем с тавана. Това е най-логичното място.

Шии се усмихна.

– Най-логичното място обикновено е най-лошото място за търсене.

Но всички се отправиха към стълбището и за пореден път започнаха да се качват нагоре.

Тавана миришеше на мухъл. Мур включи пречиствателната инсталация.

– Мисля, че не сме пречиствали въздуха тук от две години. Това показва колко често се качвам горе. Нека да видим сега – ако изобщо е някъде тук, трябва да е при ергенската ми колекция. Имам предвид любимите ми предмети от ергенските години. Можем да започнем оттук.

Мур започна да тършува сред съдържанието на пластмасовите кутии, докато Брандън наблюдаваше неспокойно над рамото му.

– Гледай ти – каза Мур. – Годишникът ми от колежа. Бях сонист по това време. Много запален. Всъщност аз успях да направя запис на гласа със снимка на всеки студент в тази книга – той потупа нежно корицата ѝ. – Можеш да се закълнеш, че там няма нищо друго освен обикновенни фотографии, но всяка една от тях е заключила в себе си...

Той забеляза намръщения поглед на Брандън и каза:

– Добре, продължавам да търся.

Мур остави кутиите и отвори голям, тежък старомоден куфар. След това извади съдържанието на отделните прегради.

– Хей, това ли е? – попита Брандън. Той посочи малък цилиндър, който се търколи на пода и леко изтропа.

– Аз не... Да! Това е химикалката. Ето я. А ето го и далекогледа. И двете не работят, разбира се. И двете са счупени. Или поне химикалката,

ако не се лъжа е счупена. Нещо се движи и дрънчи в нея. Чуваш ли? Изобщо нямам представа как да я напълня, че да проверя дали наистина работи. Вече дори не се произвеждат пълнители с мастило.

Брандън я погледна на светлина.

– Има инициали върху нея.

– Така ли? Не си спомням да съм ги забелязал преди.

– Доста изтрити са. Приличат на Дж. К. К.

– К.?

– Точно така. Тази химикалка може да е принадлежала на Куентин. Семейна ценност, която е носел за късмет или от сантименталност. Може да е била собственост на някой прадядо в дните, когато са се използвали такива химикалки. Прадядото се е наричал Джейсън Кейт Куентин или Джуда Кейт Куентин, или нещо такова. Можем да проверим имената на предците на Куентин чрез Мултивак.

Мур поклати глава.

– Виждаш ли, твоята лудост ме прихваща.

– И ако е така, това доказва, че си я взел от стаята на Куентин. Значи си взел оттам и далекогледа.

– Чакай малко. Не си спомням да съм взел и двете неща от едно и също място. Не си спомням толкова добре обиколката около разбития кораб.

Брандън разглеждаше малкия далекоглед отново и отново под светлината на лампата.

– Тук няма инициали.

– Да не би да си очаквал да има?

– Всъщност не виждам абсолютно нищо освен тази свързваща резка тук.

Той прекара нокътя на палеца си по нареда, който обграждаше стъклото до по-тънкия му край. Той направи неуспешен опит да го завърти.

– Цяло парче е.

След това го сложи на окото си.

– Това нещо не работи.

– Казах ти, че е счупено. Няма лещи...

Ши се намеси.

– Трябваше да се очаква някаква повреда, тъй като космическият кораб се удари в доста голям астероид и направо се разпадна на парчета.

– Така че дори това да е същото нещо, което търсим – каза Мур, възвърнал песимизма си – дори ако това беше оптиконът, ние няма да

имаме никаква полза.

Той взе далекогледа от Брандън и прокара пръст по празните рамки.

– Дори не може да се разбере къде точно са били лещите. Не напипвам никакъв нарез, в който те са могли да бъдат разположени. Сякаш там никога не е... хей! – извика силно той.

– Какво? – попита Брандън.

– Името? Името на това нещо?

– Оптикона ли имаш предвид?

– Оптикон, но не е точно оптикон! Фитцсаймъп го нарече аноптикон по телефона, а ние решихме, че е казал оптикон.

– Той каза точно това – обади се Брандън.

– Точно така, и аз го чух – потвърди Ши.

– Просто сте си мислили, че чувате това. Той каза „аноптикон“. Не разбирате ли?

– И каква е разликата? – попита неразбиращо Брандън.

– Разликата е огромна. „Оптикон“ би означавало инструмент с лещи, но „аноптикон“ има гръцката представка „ан-“, която означава „без“. Думите с гръцки произход я използват, за да изразят, че нещо липсва. „Анархия“ означава „без управление“, „анемия“ означава „без кръв“, „анонимен“ означава „без име“, а „аноптикон“ означава...

– Без лещи – извика Брандън.

– Точно така! Куентин трябва да е работил върху оптичен инструмент без лещи и това нещо може да е точно този инструмент и той да не е счупен.

– Но не се вижда нищо, когато се погледне през него – каза Ши.

– Трябва да е изключено – предположи Мур. – Трябва да има някакъв начин, за да се включи отново. – И също като Брандън той започна да го върти с двете си ръце и се опита да го завърти при кръгообразния нарез. Той натисна по-силно, сумтейки.

– Да не го счупиш – обади се Брандън.

– Поддава. Предполагам, че или нещо запъва, или е ръждясало. – Той спря, погледна негърпеливо инструмента и отново го постави пред окото си. Мур се забърза, отвори един прозорец и погледна към светлините на града.

– Проклет да съм – едва изрече той.

– Какво? Какво? – понита Брандън.

Мур му подаде мълчаливо инструмента. Брандън го постави пред очите си и силно извика:

- Това е телескоп.
- Дай да видя – веднага каза Ши.

Те прекараха почти цял час, превръщайки го ту в телескоп при завъртане на едната страна, ту в микроскоп при завъртане на другата страна.

- Как работи това нещо? – непрекъснато питаше Брандън.
- Не знам – непрекъснато му отговаряше Мур. Най-накрая той каза:
- Сигурен съм, че включва концентрирани силови полета. Въртим срещу значително противодействие на полетата. Силовото приспособяване ще бъде задължително при по-големи такива инструменти.
- Доста добре измислено – каза Ши.

– Нещо повече – продължи Мур. – Обзалагам се, че това представява нов обрат в теоретичната физика. То фокусира светлина без лещи и може да бъде настройвано да променя фокусната дължина. Обзалагам се, че тук имаме комбинирани копия на тринадесетметровия телескоп Церес, от една страна, и електронен микроскоп, от друга. Още повече, че аз не виждам никакво цветово разсейване, което означава, че то трябва да пречупва еднакво светлина с всякакви дължини на вълните. Може би пречупва и радиовълни, и гама лъчи. Може би разсейва гравитацията, ако гравитацията е някакъв вид лъчеизпускане. Може би...

- Ще паднат ли пари? – намеси се сухо Ши.
- Много, ако някой успее да разбере как действа.

– Тогава няма да занесем това на Транскосмическата застрахователна компания. Първо ще посетим някой адвокат. След като подписахме, че се отказваме от правата си върху кораба тези неща включват ли се или не? Ти вече си притежавал тези неща, преди да подпишеш документите. И в тази линия, важат ли изобщо документите, след като не сме знаели какво подписваме? Това може да се сметне за измама.

– Ако става въпрос – каза Мур, – не знам дали е редно някоя частна компания да притежава нещо такова. Ще трябва да проверим в някоя правителствена агенция. Ако в това има някакви пари...

Но Брандън удари с юмруци по коленете си.

– По дяволите парите, Уорън. Искам да кажа, ще взема всичките пари, които биха ми предложили, но не това е важното. Отново ще бъдем известни, момчета, известни! Представете си историята. Невероятно съкровище изгубено в Космоса. Огромна корпорация претърсва Космоса, за да го намери, а през цялото това време ние, забравените, сме го притежавали. И тогава, на двадесетата годишнина от първоначалната загуба, ние отново го откриваме. Ако нещата потръгнат, ако аноптиката се

превърне в нова, голяма научна технология, никога няма да ни забравят.

Мур първо леко се усмихна, след това започна да се смее.

– Точно така. Направи го, Марк. Направи точно това, което беше решил да направиш. Спаси ни от това, да бъдем обречени на забвение.

– Всички го направихме – каза Брандън. – Майк Ши ни насочи с началната основна информация. Аз развих теорията, а у теб беше инструментът.

– Добре. Късно е, съпругата ми скоро ще се върне, така че нека да задействаме нещата. Мултивак ще ни каже коя агенция ще е най-подходяща и кой...

– Не, не – каза Брандън. – Първо ритуалът. Заключителният тост по случай годишнината, моля, но със съответните промени. Не си ли съгласен, Уорън? – Той му подаде все още пълната до половина бутилка с Джаброва вода.

Мур внимателно напълни всяка една от трите малки чашки точно до ръба.

– Господа – каза той тържествено, – наздравица. – И тримата вдигнаха едновременно чашите. – Господа, предавам ви сувенирите от Сребърната кралица, които вече не притежаваме.

КРАЙ

© 1959 Айзък Азимов

Isaac Asimov
Anniversary, 1959

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1144>]